

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија” бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11), како и врз основа на член 30 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија” бр. 103/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 51/11, 6/12, 100/12, 24/13, 41/14 и 116/14) министерот за образование и наука ја утврди Наставната програма по **македонски јазик за учениците од другите заедници** за IX одделение на деветгодишното основно образование за учениците со **аутизам, пречки во психичкиот развој и мултихендикеп** во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта.

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

АДАПТИРАНА НАСТАВНА ПРОГРАМА ЗА
УЧЕНИЦИТЕ СО АУТИЗАМ, ПРЕЧКИ ВО
ПСИХИЧКИОТ РАЗВОЈ И МУЛТИХЕНДИКЕП

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ЗА УЧЕНИЦИТЕ ОД ДРУГИТЕ ЗАЕДНИЦИ

IX ОДДЕЛЕНИЕ

Скопје, август 2015

ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО
ОБРАЗОВАНИЕ

1. ВОВЕД

Наставата по македонски јазик на учениците им овозможува да развиваат интерес за запознавање и применување на македонскиот јазик како средство за комуникација, за учење, за уметничко изразување во средината во која растат и живеат. Преку наставата по македонски јазик се развиваат способностите за слушање, читање, пишување, усно и писмено изразување, сфаќање, доживување и толкување како на јазикот така и на литературните текстови.

Овој наставен предмет создава основа за стекнување знаења и од други наставни предмети затоа што преку практиката на воспитно-образовната работа по овој предмет се оперира со интегрално поврзаните процеси: мислење-говор-читање со разбирање. Со примена на интегрално поврзаните процеси во наставата по предметот македонски јазик учениците стекнуваат способности да ги користат содржините од останатите наставни предмети кои ги изучуваат.

Учениците преку оваа настава ќе се запознаат со структурата и системот на македонскиот стандарден јазик и на сите нивоа ќе ја усвојуваат и ќе ја применуваат стандарднојазичната норма (фонетско-фонолошка, морфолошка, синтаксичка, лексичка, правописна и ортоепска).

Според наставниот план за предметот македонски јазик за заедниците во IX одделение се планирани по 3 часа неделно, односно 108 наставни часа годишно.

Наставниот предмет македонски јазик во наставниот план има статус на задолжителен наставен предмет.

2. ЦЕЛИ НА РАЗВОЈНИОТ ПЕРИОД ОД IV ДО IX ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката да:

- се оспособи за усно и писмено изразување;
- го збогати својот речник;
- усвои поими, содржини и правила од граматиката, правоорот и правописот на македонскиот литературен јазик;
- ја запознае функцијата на зборовите и нивната примена во усното и писменото изразување;
- се поттикнува да чита и анализира текстови од уметничка и народна литература соодветна на возраста;
- препознае книжевни дела соодветно на возраста применувајќи ги основните теоретски поими (строфа, стих, рима, лик, дејство);
- препознае разни форми на писмено изразување (креативни текстови; текстови за практична намена);
- се поттикнува да користи книги и друг вид литература од библиотеките и од други извори;
- се запознае со литературни, сценски, филмски и друг вид медиумски остварувања;
- се запознае со историските, културните и литературните достигнувања на македонскиот народ;
- се оспособи за продолжување на образованието;
- развива свест за значењето на мирот, толеранцијата и соработката меѓу луѓето од различни култури.

3. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ЗА IX ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката да:

- разликува зборови и категории кај видовите зборови;
- го проширува знаењето за видовите зборови: извици, честици и модални зборови;
- усвојува поими и правила од граматиката, правописот и правоговорот на македонскиот стандарден јазик;
- користи правилен ред на зборовите во реченицата;
- се оспособува за пишување текст;
- користи граматички и правописни норми при читањето и пишувањето;
- го збогатува речникот со нови зборови;
- развива чувство на припадност кон својата и почит кон другите култури;
- се оспособи за усно и писмено раскажување и прераскажување текст;
- следи информација од различни медиуми и да пренесува кратки информации;
- може вербално да репродуцира зборови и едноставни јазични искази;
- се оспособи да применува ИКТ во наставата;
- се здобие со основни информации од театарската и филмската уметност;
- да го користи македонскиот јазик како мајчин јазик;
- ја коригира и усовршува артикулацијата на гласовите во македонскиот јазик (во зборови и реченици).

4. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ ЈАЗИК			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - се запознае со делото на Крсте П. Мисирков; - се запознае со делото на Блаже Конески; - знае за воведувањето на македонската азбука; - знае за кодификацијата на македонскиот јазик и правопис; - се запознае со првата македонска граматика; <ul style="list-style-type: none"> -се оспособи за правилно акцентирање; - се оспособи за правилно акцентирање и градење акцентски целисти; - се оспособи за правилен изговор на зборовите; 	<p>Крсте П. Мисирков</p> <p>Блаже Конески</p> <p>Акцент</p> <p>Акцентски целисти</p>	<p>Азбука</p> <p>Правопис</p> <p>Грамматика</p> <p>Блаже Конески</p> <p>Кодификација</p> <p>Акцентска целост</p> <p>Акцентирање</p>	<p>Со помош на аудиовизуелни материјали да се запознае со македонските дејци од 20 век. Фотографии од Крсте П. Мисирков. Со помош на фотографии, ИКТ и видео записи од МТВ, учениците добиваат претстава за овој значаен творец. Се запознаваат и со книгата „За македонските работи“</p> <p>Пишани споменици од тој период поврзани со кодификацијата на македонскиот јазик. Фотокопии од времето на составувањето на македонската азбука. Прикажување постари примероци од македонската граматика.</p> <p>Видео материјали од МТВ од кои се согледува улогата на Блаже Конески за развојот на македонскиот јазик.</p> <p>Со помош на наставникот се чита текст во кој има двосложни и тросложни зборови. Учениците го обележуваат акцентот кај зборовите. Индивидуална работа врз даден текст: учениците добиваат реченици со негација и заповеден начин.</p>

<p>- ги препознава простите и сложените глаголски форми;</p>	<p>Глаголски форми</p>	<p>Можен начин</p>	<p>Самостојно го определуваат акцентот. Пр. Ученикот не дојде навреме на училиште. Дај ми ја книгата.</p>
<p>- се запознае со сложените глаголски форми- можен начин);</p>	<p>Прости и сложени глаголски форми</p>		<p>Користење на ИКТ - учење нови зборови од интернет статија. Вежби со правоговор.</p>
<p>- ги препознава честиците во реченицата; - ги препознава извиците во реченицата;</p>	<p>Честици Извици</p>	<p>Честици Извици</p>	<p>Работа во група. Учениците се делат на две групи. Едната група има задача да напише три реченици во кои има прости глаголски форми, а другата сложени. Пример со сегашно и идно време. Потоа го читаат напишаното. Индивидуална работа: од дадени глаголи учениците самостојно прават прости и сложени глаголски конструкции. Потоа на табла истите се презентираат.</p>
<p>- прави разлика меѓу независнослужени и зависнослужени реченици; - се запознае со зависнослужените реченици;</p>	<p>Сложена реченица Независнослужени и зависнослужени</p>	<p>Сложена реченица Зависно сложени реченици</p>	<p>Во текст ги пронаоѓаат честиците. Работат на текст во кој има можност да се трансформира индиректен во директен говор, притоа да се искористат извиците.</p> <p>Вежби со препознавање на зависно-служените реченици. Вежби со правилно препознавање на речениците преку меѓусебна проверка. Учениците добиваат 4 реченици од секој вид, кои треба да ги определат какви се. Потоа си ги менуваат листовите и меѓусебно се</p>

<p>- се оспособи за правилно користење на правописните и интерпункциските знаци; - се поттикнува на правопис и правоговор.</p>	<p>Правописни знаци Интерпункциски знаци Правопис и правоговор</p>	<p>Правописни знаци Интерпункциски знаци</p>	<p>проверуваат. Вежби со правилно изразување и пишување. Корекција на говорот. Аудио вежби.</p> <p>Учениците добиваат текст во кој нема правописни и интерпункциски знаци. Тие самостојно ги дополнуваат. Потоа се пронаоѓаат грешките. Дискусија.</p>
--	--	--	--

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ ЛИТЕРАТУРА

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - се запознае со поемата како литературен вид; - се оспособи за препознавање стилски фигури; - се запознае со основните видови роман (преглед); - се запознае со етапите во драмската композиција(преглед); - се запознае со поимот литературно – научни видови; - да се оспособи за самостојно пишување автобиографија; 	<ul style="list-style-type: none"> Поема Стилски фигури: алегорија, , симбол Роман Драма Композиција на драмски текст Литературно-научни видови Биографија Автобиографија 	<ul style="list-style-type: none"> Поема Стилски фигури: алегорија, симбол Роман Експозиција, Заплет, Кулминација, перипетија, расплет Биографија Автобиографија 	<p>Вежби со препознавање литературниот вид.(прашања: во што се согледува разликата помеѓу поемата и другите лирско-епски дела).</p> <p>Интерпретативно читање</p> <p>Вежби со препознавање стилски фигури. Интерпретативно читање со акцент на стилските фигури.</p> <p>Вежби: работа во групи: создавање стилски изразни средства.</p> <p>Со помош на ИКТ истражување романи од познати автори.</p> <p>Читање делови од различни романи: авантуристички, љубовни, научно-фантастични).</p> <p>Вежби со определување на драмските етапи. Видео запис на драмско дело, дискусија.</p> <p>Посета на театарска претстава.</p> <p>Видео записи на други драмски творби.</p> <p>Работа во парови: Учениците пишуваат автобиографија. Потоа ги разменуваат ливчињата и читајќи ја напишаната автобиографија, пишуваат биографија едниот за другиот.</p> <p>Презентации на биографии од познати личности.</p>

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ ИЗРАЗУВАЊЕ И ТВОРЕЊЕ

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученико/ученичката да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - се оспособи за правилно усно и писмено прераскажување; - се оспособи за самостојно пишување; - се оспособи за правилно изразување; - се запознае со начинот на пишување пријава, службени обрасци. 	<p>Писмено изразување</p> <p>Известување</p> <p>Новинарска статија</p>	<p>Пријава</p> <p>Службени обрасци</p>	<p>Вежби со дополнување, заокружување.Пр. на учениците им се дава подготвен текст(урнек) во кој ќе дополнуваат.</p> <p>Вежби за пишување пријава.</p> <p>Вежби за правилно усно и писмено изразување.</p> <p>Читање новинарски статии од весници.</p> <p>Говорни вежби.</p>

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ МЕДИУМСКА КУЛТУРА

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката да: - ги осознае филмските изразни средства - ја препознае музиката и звучните ефекти во филмот</p>	<p>Филмски изразни средства</p> <p>Говор Глума Музика Звучни ефекти</p>	<p>Говор Глума Музика Звучни ефекти</p>	<p>Филмови-следење исечеци.</p> <p>Вежби: разговор за некој гледан филм. Анализа на филмските изразни средства (препознавање на говорот, музиката). Со помош на ИКТ истражување на наведените елементи за одреден филм.</p> <p>Посета на 3Д кино претстава. Разговор за создавањето литературно дело, театарско или филм.</p>

5. КАРАКТЕРИСТИКИ НА УЧЕНИЦИТЕ СО АУТИЗАМ

Учениците со аутизам покажуваат карактеристики на лица кои живеат во свој сопствен свет, надвор од случувањата околу себе. Тие се често повлечени во себе и не реагираат на случувањата околу себе. Децата со аутизам покажуваат квалитативно оштетување на реципрочните и социјални интеракции, како и на шемите за комуникација. Се повлекуваат во себе, ги одбегнуваат другарчињата или пак спротивно, воспоставуваат нагласено силни односи со другите, со кои едноставно се стопуваат, формираат една симбиоза и секој обид да се раскине оваа врска ги фрла во длабока болка, анксиозност, лутина и немир. Учениците одбегнуваат допир и гледање во очи со други лица. Многу тешко прифаќаат новини, така што секое воведување во нова игра (вежба) потребно е многу внимателно да се направи. Односот со околината го остваруваат преку своите сетила, тие допираат, мирисаат ставаат во уста.

Говорот кај овие ученици варира и може воопшто да не е развиен. Нивниот говор се карактеризира со ехолалија (повторување зборови кои им се кажани), со недостаток на сврзници во реченицата и со неадекватна употреба на заменките. Имаат сиромашен број зборови и аграматичен говор. Интелектуалниот развој им е успорен. Фокусот на наставните програми треба да биде насочен на учење на социјални и комуникативни вештини, индивидуално. Наставниците треба да бидат инвентивни, полни со идеи и флексибилни за да го приспособат методот на учење и поучување за потребите на ученикот.

6. КАРАКТЕРИСТИКИ НА УЧЕНИЦИТЕ СО ПРЕЧКИ ВО ПСИХИЧКИОТ РАЗВОЈ

Учениците со интелектуална попреченост најчесто отстапуваат во своето адаптивно однесување во однос на една или во сите три компоненти (поимовни, социјални или практични вештини). Учениците со интелектуална попреченост не се во состојба да го прилагодат своето однесување и став спрема дадена ситуација. Тие применуваат стари, порано научени шеми на однесување, а помнењето им е емоционално обоено и селективно. Поради потешкотии во комуникацијата со околината, краткотрајното и нарушено внимание, својата немоќ ја искажуваат низ беспричински страв или гнев, па затоа се често авто или хетеро агресивни. Методите на работа треба да се прилагодат на нивното внимание, можност и интерес за содржините кои се усвојуваат.

7. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Наставната програма по предметот македонски јазик овозможува интегрирано планирање со наставата по предметите: ликовно образование, музичко образование и физичко и здравствено образование. Во интегрирано планирање на предметното подрачје Јазик (граматика) можат да се вклучат и содржини од: историја (состојбата во Македонија во 20 век); со ликовно образование (со претставување преку цртежи на настани и ликови од работени дела, книжевни текстови) со музички стимулации и ритмички вежби (преку содржините кои се поврзани со акцентирање), физичко и здравствено образование (се прават вежби за правилно дишење при изговор на конкретни самогласки и согласки или при симулација на определени надворешни описи на ликови од книжевни дела). Во севкупното планирање на содржините на наставниот предмет македонски јазик треба да се вклучуваат и планирања кои се поврзани со вреднување на постигањата на учениците за време на реализацијата на наставната програма и на крај од определени образовни периоди. Тоа подразбира дека вреднувањето треба да е дел и од дневните, тематските и од глобалните планирања на наставниот процес.

Планирањето на наставата по македонски јазик треба да биде во координација со наставниот план и програмата за овој предмет и да ги опфаќа програмските содржини на сите образовно-воспитни подрачја. При одредувањето на бројот на часовите за предметните подрачја треба да се имаат предвид индивидуалните способности на учениците, како и специфичностите на условите за изведување на оваа настава во училиштето. Во планирањето на наставната програма треба да се води сметка за различното тежинско ниво на програмските содржини во рамките на програмата што се извлекува од поставеноста на целите што треба да е основа на планирањето на наставниот процес. Во планирањето, исто така, како појдовна основа треба да е и поставеноста на наставната содржина, потребниот временски рок за реализација на истата, како и нивото на постигања на поставените цели. Сепак, се препорачува да нема впечатливо големи временски отстапки за содржинската реализација.

Фондот на часови по наставниот предмет изнесува 108 часа годишно, 3 часа неделно.

Наставни средства:

- учебник избран на ниво на училиштето за соодветниот предмет, одобрен од страна на министерот;
- енциклопедии, речници и сл.;
- Интернет, образовни софтвери;
- списанија;
- визуелни средства и други средства, ДВД-плеер и др.;
- други извори на учење во непосредната околина: споменици на културата, музеи, домови на културата, библиотеки, медиотеки, кина, театри, национални паркови итн.

8. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

ДИЈАГНОСТИЧКО ПРОВЕРУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ

На почетокот на учебната година наставникот врши дијагностичко проверување на предзнаењата на учениците со цел да се запознае со знаењата кои ги имаат учениците и истото да го искоисти во функција на квалитетното планирање и реализирање на идните активности. Дијагностичкото проверување наставникот може да го реализира со примена на повеќе инструменти како што се: усни прашања подготвени од наставникот, усни прашања подготвени од учениците, пишување кратки состави, разговор.

Добиените одговори се слика на ученичките предзнаења во најширока смисла на зборот и претставуваат основа за планирањата за реализација на наставната програма и процесот на оценување во текот на наставната година.

ФОРМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ

Во текот на наставата по македонски јазик во деветто одделение се препорачува формативно следење кое ќе овозможи формирање на објективни описи како повратна информација за постигањата на учениците во определен временски период. Формативното следење на постигањата на учениците наставникот може да го реализира со користење на соодветни методи и постапки:

- разговори наставник/ученик;
- презентации;
- вежби;
- домашни работи;
- портфолио-собирање на показатели (детски изработки, творби, искази и сл.) за секој ученик посебно.

Портфолиото треба во текот на целата година да им е достапно на родителите за да можат да придонесат во квалитетната реализација на наставата по македонски јазик

Портфолиото на ученикот со прочистени и селектирани податоци продолжува во наредното, повисоко одделение.

Добиените резултати од следењето на постигањата на учениците овозможуваат креирање на планираните усни и пишани повратни информации кои се наменети за учениците, за родителите и за самите наставници. На крајот од секое тримесечје, врз основа на сознанијата од формативното оценување, се реализира микросумативно оценување од чиешто резултати се оформуваат тримесечните вреднувања за постигањата на учениците.

СУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ

Врз основа на целокупните податоци добиени од следењето, проверката на постигањата на учениците во текот на реализацијата на Наставната програма наставникот ја констатира развојната состојба на секој ученик поединечно, во рамките на секое програмско подрачје.

Од формативните оценувања произлегува сумативната оценка. Наставникот раководејќи се од поставените нивоа на постигања во тек на определени временски периоди за секој ученик посебно на крајот на учебната година внесува соодветни нумерички оценки.

ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови за реализацијата се темели на Нормативот за простор за IX одделение и за наставните средства за IX одделение донесен од страна на министерот за образование и наука.

НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Наставата по македонски јазик во деветто одделение може да ја изведува лице кое завршило:

Филолошки (порано Филозофски факултет):

-студиска група за македонски јазик и македонска книжевност;

-студиска група за македонски јазик и книжевност;

-студиска група за македонска книжевност и јужнословенски книжевности(порано книжевности на народите на СФРЈ);

-студиска група за општа и компаративна книжевност - наставна насока,

-студиска група за општа и компаративна книжевност - друга насока, со здобиена соодветна педагошко-психолошка и методска подготовка во акредитирана установа;

-двопредметни студии по македонски јазик и англиски јазик, македонски и француски јазик, македонски јазик и германски јазик;

-покрај соодветна педагошко-психолошка и методска подготовка во акредитирана установа, наставниот кадар треба да се здобие и со дополнителна дефектолошка дообразба на соодветен факултет;

- дипломиран дефектолог.

Доколку на објавениот оглас не конкурирало лице со стекнато образование од горенаведените студиски групи, настава може да изведува и лице кое завршило:

-македонски јазик како втор главен предмет-наставна насока, со дополнителна дефектолошка дообразба.

Потпис и датум на утврдување на наставната програма

Адаптираната наставната програма по **македонски јазик за учениците од другите заедници** за IX одделение на деветгодишното основно образование за учениците со **аутизам, пречки во психичкиот развој и мултихендикеп** во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта, врз основа на утврдената соодветна наставна програма за деветгодишно основно образование, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

Бр.12-15176/1
22.09.2015 година

Министер

Abdilaqim Ademi

Изготвил: работна група, координатор м-р Марина Д. Ѓоргиевска, советник
Контролирал: Трајче Ѓорѓиевски, раководител на одделение
Одобрил: м-р Митко Чешларов, раководител на сектор